

Yhteenveto 2 / 2011

Vesa Vares tarkastelee katsauksessaan Kansallissosialistinen Saksa ja pohjoismainen moraalit uusinta ruotsalaista aihetta käsittelevää tutkimusta ja vertaa sitä suomalaisen tutkimusperinteeseen.

Anna-Leena Perämäki käsittelee kahden nuoren juutalaisnaisen, Hélène Berrin ja Anne Frankin, 1940-luvulla kirjoittamista päiväkirjoista välittyvää suhdetta aikaan (Päiväkirja, juutalaisvainot ja aika – Hélène Berrin ja Anne Frankin päiväkirjoista välittyvä suhde aikaan). Perämäki tarkastelee aikaa päiväkirjoissa erityisesti juutalaisvainojen kontekstissa, mutta pohtii aihetta myös yleisemmällä tasolla. Päiväkirjanpito toi Berrin ja Frankin elämään säännöllisyyttä ja toistuvan rutiinin, mutta myös mahdollisuuden konstruoida ja reflektoida omaa elämäntarinaansa ja menneisyyttään aikana, jolloin kansallissosialistit pyrkivät pyyhkimään juutalaiset kokonaan aikakirjoista.

Vuoden 1918 sisällissodan yksi valkoisen terrorin kuuluisimmista hahmoista on luutnantti Sulo Nykänen, joka sai Jaalan pyövelin pilkkanimen sodan jälkeen. Nykänen johti Jaalan lentävää komppaniaa, joka syyllistyi poikkeuksellisen laajamittaiseen ja silmittömään väkivaltaan vuonna 1918. Useat historioitsijat ovat selittäneet Jaalan tapahtumia Nykäsen avulla. Näiden teorioiden perusajatuksena on ollut se, että Nykäsen teot ja väkivaltaa ihannoivat kirjoitukset ovat merkki järkkyyneestä mielestä. Mainio selvittää artikkelissaan Jaalan pyöveli ja sisällissodan väkivallasta käyty keskustelu, kuka salaperäinen Sulo Nykänen oli ja mitä Jaalassa tapahtui sisällissodan aikana.

Eero Kaila tarkastelee Aristoteleen vastuukäsitystä kolmen nykyajan etiikassa ja poliittisessa filosofiassa esiintyvän tulkinnan kautta (Teot, luonne ja kansalaisuus. Nykyfilosofian tulkintoja Aristoteleen vastuukäsityksestä). Nikomakhoksen etiikan ja Poliitiikan kautta muodostuvia moraalisen ja poliittisen vastuun eri näkökulmia pohtiessaan hän kiinnittää erityisesti huomiota Aristoteleen ihmisen luonteen ja sen sisältämien hyveiden keskeiseen merkitykseen vastuun määrittämisessä sekä yksilö- että valtiotasolla.

Heikki Saxén tarkastelee länsimaisen ajatteluperinteen suuntausta, joka määrittellään pelon liberalismiksi ("Ei ole muuta pelättävää kuin pelko itse". Judith Shklarin pelon liberalismi ja vastuunkanto aatehistoriallisena kysymyksenä). Saxén käsittelee pelon liberalismia erityisesti amerikkalaisen ajattelijan Judith Shklarin elämäntyön pohjalta sekä suhteessa vastuun ja vastuunkannon aatehistoriallisiin teemoihin. Modernin olemuksensa ohella pelon liberalismilla on

taustallaan pitkät perinteet, jotka ulottuvat ainakin uuden ajan alun eurooppalaiseen henkiseen kulttuuriin.

Mikko Huhtamies käsittelee saaristolaivastoja 1700-luvun Suomenlahdella (Kelluvat armeijat). Kaleerit yleistyivät Suomenlahdella 1500-luvulla Kustaa Vaasan alkaessa varustaa saaristolaivastoa Venäjän sotien aikana. Esikuvana oli Välimerellä kehitetty tulivoimainen renessanssikaleeri. Suurvaltakaudesta kaleerilaivastot rappeutuivat, ja rakennustraditio katkesi. Kun Pietari Suuri alkoi varustaa kaleerilaivastoaan 1700-luvun alussa, myös Ruotsin oli saatava oma saaristolaivasto. Välimereltä saadun tiedon perusteella aloitettiin 1720-luvulla kaleerien rakentaminen. Kaleerien toimintasäde oli lyhyt, ja ne tarvitsivat tukikohdan. Vuonna 1748 alkoivat Viaporin, saaristolaivaston päätukikohdan rakennustyöt. Suurtyömaa käynnisti samalla Helsingin kasvun.

Niko Kannisto osoittaa artikkelissaan Itsenäisyyden käsite ja tulkinnat sosiaalidemokraattisessa liikkeessä vuosina 1918–1924, kuinka itsenäisyyden tiedostaminen oli tärkeää suomalaisen yhteiskunnan rakentamisessa sisällissodan jälkeisinä vuosina. Itsenäisyys oli ylpeyden aihe, ja sen avulla saatiin valoa Suomen syvimustaan todellisuuteen. Samalla itsenäisyys oli muodoltaan kiisteltyä. Sisällissodan häviöjä edustaneet sosiaalidemokraatit loivat osin omat tulkintansa itsenäisyydestä. Samalla he olivat valmiita rakentamaan Suomea ajatukselle luokkakysymyksen ylittävästä itsenäisyydestä, jota kaikkien suomalaisten tuli puolustaa.